

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

САДРІДІНОВ РУСТАМДЖАН ШАСМІДІНОВИЧ

УДК 338.49:339.5:338.43(477)

**ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Миколаїв – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Миколаївському національному аграрному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор економічних наук, доцент
Новіков Олександр Євгенович,
Миколаївський національний аграрний
університет, проректор з наукової роботи.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент,
Назарова Людмила Володимирівна,
Миколаївський національний університет імені В.
О. Сухомлинського, завідувач кафедри
менеджменту організацій та зовнішньоекономічної
діяльності;

доктор економічних наук, професор
Сахацький Микола Павлович,
Одеська державна академія будівництва та
архітектури,
завідувач кафедри маркетингу.

Захист дисертації відбудеться «03» березня 2017 р. о 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 38.806.01 у Миколаївському національному аграрному університеті за адресою: 54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Миколаївського національного аграрного університету за адресою: 54020, м. Миколаїв, вул. Генерала Карпенка, 73, навчальний корпус №1.

Автореферат розісланий «01» лютого 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Ключник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Загострення конкуренції на зовнішніх ринках, погіршення платіжного балансу України обумовлюють потребу визначення основних напрямків підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. Перспективним шляхом вирішення цього завдання є вдосконалення її інфраструктури. Остання значною мірою визначає можливості українських підприємств щодо інтеграції в світову економіку та привабливість країни для співпраці з іноземними контрагентами. Це обумовлює актуальність даного дослідження. Невідповідність сучасного стану інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, вимогам світового ринку знижує їх можливості у пошуку іноземних партнерів, залученні іноземних інвестицій, виходу на зовнішні ринки, оптимізації структури експорту та імпорту.

Проблеми ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, шляхи та методи їх вирішення знайшли відповідне відображення у працях провідних вчених-економістів, зокрема: І.В.Багрової, О.Д.Витвицької, О.М.Вишневської, І.В.Гончаренко, С.М.Кваші, І.Т.Кіщака, О.Є.Новікова, В.В.Лагодієнка, К.В.Наконечної, В.В.Покровської, Б.В.Погріщука, М.П.Сахацького, О.В.Шебаніної, Ю.В.Ушкаренко, І.І.Червена, О.М.Яценко.

Теоретичним науковим спадком та надбанням у царині теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності слід вважати розробки вітчизняних учених: Ю.Л.Зборовської, О.А.Єрмакова, А.В.Ключник, Л.В.Назарової, Н.В.Сербієнко, Ю.Г. Козака, Н.А.Красьової, Л.М.Нещадим, Л.М. Федорець.

Разом з тим ціла низка теоретичних, методичних і практичних питань щодо розроблення концептуальних засад, пріоритетів і механізмів формування інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств потребує подальшого дослідження.

Актуальність зазначених проблем зумовила вибір теми, визначила мету, задачі, структуру і зміст дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною науково-дослідної теми Миколаївського національного аграрного університету «Економічне зростання підприємств аграрного сектору в умовах зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків України» (номер державної реєстрації 0113U002421). У її межах автором здійснено обґрунтування стратегічних орієнтирів формування архітектури інфраструктурного забезпечення ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних, методичних і розробка практичних рекомендацій щодо формування інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної

діяльності аграрних підприємств. Задля пошуку оптимальних шляхів досягнення вказаної мети доцільно вирішити наступні задачі:

ідентифікувати та систематизувати підходи до визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»;

розвинути змістовне наповнення поняття «інфраструктурне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності», виокремити основні її функції, дослідити класифікацію суб'єктів інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності;

запропонувати науково-методичний підхід до аналізу та оцінки стану інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств;

проаналізувати складові бізнес-середовища суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;

розкрити особливості розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств;

охарактеризувати діяльність основних суб'єктів інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств;

удосконалити систему управління інфраструктурним забезпеченням ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності на макро- та мезорівнях;

обґрунтувати доцільність використання електронних елементів у формуванні інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності;

розробити пропозиції щодо вдосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств та взаємовідносин з основними суб'єктами її інфраструктурного забезпечення.

Об'єктом дослідження є процеси формування інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні засади формування інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження були основні положення економічної теорії, теорії управління, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем теорії та практики інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

Дослідження проводилося із використання наступних методів: монографічний (для всебічного та глибокого вивчення процесу формування інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності, виявлення причинно-наслідкових зв'язків), економіко-статистичного (для аналізу тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності та її інфраструктурного забезпечення), абстрактно-логічного (для вивчення та формулювання свого бачення понять «зовнішньоекономічна діяльність», «інфраструктура», «інфраструктурне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності» тощо), аналізу та синтезу (для

формулювання висновків на підставі отриманих результатів), розрахунково-конструктивного (для визначення прогнозних вхідних показників за різних початкових умов), методу групування (для визначення загальних ознак і формулювання висновків по сукупності досліджуваних об'єктів).

Проведене дослідження базувалося на законодавчих та нормативно-правових актах, що регулюють розвиток зовнішньоекономічної діяльності. Інформаційною базою дослідження слугували офіційні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Миколаївській області, річні звіти аграрних підприємств області тощо.

Наукова новизна одержаних результатів. За результатами дослідження було отримано теоретичне, методичне і практичне обґрунтування напрямів формування інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Основні результати дисертаційного дослідження, що відзначаються науковою новизною, полягають у наступному:

вперше:

запропоновано та обґрунтовано доцільність здійснення оцінки інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності на макро-, мезо- (на основі SCLIMSIBT-аналізу) та мікрорівнях (з використанням PPSFIM-аналізу). Запропоновані методи базуються на експертному значенні і у кінцевому результаті мають кількісну оцінку впливу, враховують вплив окремих факторів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, взаємозалежність між факторами та встановлюють їх пріоритетність (С.7);

удосконалено:

теоретичну конструкцію поняття «інфраструктурне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності» шляхом надання авторського визначення: це сукупність суб'єктів, що здійснюють прямий та опосередкований вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, а також забезпечують процес товаропросування від продавця до покупця на зовнішньому ринку (С.6);

класифікацію суб'єктів інфраструктурного забезпечення. Визначено, що за функціональним призначенням суб'єкти інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності поділяються на: забезпечувальні (банки, страхові компанії, посередники тощо); підтримуючі (фонди підтримки підприємництва, торгово-промислові палати, асоціації, комітети, бізнес-інкубатори, освітні заклади тощо); контролюючі (державні органи тощо), регулюючі (міжнародні урядові та неурядові організації) (С.6);

систему управління інфраструктурним забезпеченням ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності через створення єдиного регіонального центру координації з урахуванням регіональних особливостей. Метою діяльності центру є проведення інформаційних та маркетингових заходів, матеріально-технічного забезпечення, вчасного орієнтування товаровиробників на потреби зовнішнього ринку. За проведеними розрахунками функціонування даного центру забезпечить підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності на 30 відсотків (С.12);

дістало подальшого розвитку:

визначення зовнішньоекономічної діяльності підприємства як сукупність видів діяльності суб'єктів господарювання, що виникають внаслідок взаємодії із зарубіжними контрагентами як на території України, так і за її межами, з метою ефективного використання переваг міжнародного поділу праці (С.6);

систематизація функцій інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності (брокерська, інформаційна; консультативна, девелоперська; інноваційна; промоутерська; регулююча; організаційна) (С.6);

пропозиції щодо доцільності для аграрних підприємств у сфері управління інфраструктурним забезпеченням розвитку зовнішньоекономічної діяльності використання: електронної комерції; пакету програм «ЗЕД» компанії «СТМ»; програмного забезпечення «Управління контрактами» компанії Cyscom (Великобританія); бази даних АУМА; процедури Due Diligence (С.16).

Практичне значення одержаних результатів в тому, що в сукупності вони створюють теоретичну, та методичну базу для практичного вдосконалення інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

Визначені пріоритетні напрями активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств у контексті розвитку аграрного сектору економіки Миколаївської області використані в процесі обґрунтування низки поточних заходів Департаментом агропромислового розвитку Миколаївської облдержадміністрації (довідка від 05.10.2016 р. № 396/02/08-27/16).

Керівництвом Регіональної Торгово-Промислової Палати Миколаївської області схвалена та рекомендована до практичного впровадження пропозиція щодо надання послуг по написанню проектних заявок для отримання грантових коштів підприємцями (довідка від 02.12.2016 р. № 1326/01).

Пропозицій відносно впровадження логістичного підходу в організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства розглянуті й схвалені на правлінні ТОВ «С-Росток» Миколаївського району (довідка від 10.08.2016 р. № 214/1).

Результати дисертаційного дослідження використані і в навчальному процесі: Миколаївського національного аграрного університету (довідка від 29.08.2016 р. № 12-15/1075) – сформована методика аналізу та оцінки стану інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств застосовується при викладанні дисциплін «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств», «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», «Організація зовнішньоторговельних операцій» та студентами при підготовці курсових робіт, звітів з виробничої та переддипломної практик, дипломних робіт; Східноєвропейського університету економіки і менеджменту (довідка від 19.07.2016 р. № 206) – основні принципи фінансування інфраструктурних об'єктів в аграрному секторі рекомендовані до використання при підготовці і викладанні курсів лекцій та практичних робіт з дисципліни «Аналіз господарської діяльності», «Економіка підприємства», «Управління потенціалом підприємства».

Особистий внесок здобувача. Дослідження є самостійною науковою працею. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки та

пропозиції, які отримано в результаті проведених досліджень, розроблено здобувачем самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження знайшли апробацію на: Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи економічного зростання та інноваційного розвитку країни» (м. Одеса, 18-19 квітня 2014р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання» (м. Київ, 27 червня 2014р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Ринкові економічні механізми сталого розвитку: інноваційне та фінансове забезпечення» (м. Дніпропетровськ, 09-10 травня 2014р.); Міжнародній науковій конференції «Україна – Бьлгария – Европейски Сьюз: сьвременно сьстояние и перспективи» (Варна, 11-17 вересня 2014р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Аграрна наука – освіта – виробництво: сучасний стан, проблеми та перспективи інтеграції» (м. Миколаїв, 12-14 листопада 2014р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств України і контексті євроінтеграційних процесів» (м. Миколаїв, 26 жовтня 2015р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку аграрного бізнесу України» (м. Тернопіль, 28 жовтня 2015р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і менеджмент: сучасні трансформації в епоху глобалізації» (Литва, Клайпеда 29 січня 2016 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати» (Словакия, Братислава, 14-19 березня 2016 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 4,9 авт. арк., з яких 2 колективні монографії (1 з яких входить до наукометричної бази РИНЦ, 1 - закордонна), 5 статей у наукових фахових виданнях, 9 – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій, 1 – препринт.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 175 сторінках комп'ютерного тексту. Робота включає 25 таблиць, 62 рисунки, 10 додатків. Список використаних джерел налічує 180 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, задачі, предмет, об'єкт і методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення, апробацію та висвітлення в публікаціях одержаних результатів.

У першому розділі «**Наукові аспекти інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств**» представлено результати дослідження понять «зовнішньоекономічна діяльність», «інфраструктурне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної

діяльності», визначені функції та класифікація суб'єктів інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності, методика аналізу та оцінки його стану.

Зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємства - це сукупність видів діяльності суб'єктів господарювання, що виникають внаслідок взаємодії із зарубіжними контрагентами як на території України, так і за її межами, з метою ефективного використання переваг міжнародного поділу праці.

Інфраструктурне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності - це сукупність суб'єктів, що здійснюють прямий та опосередкований вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, а також забезпечують процес товаропросування від продавця до покупця на зовнішньому ринку.

Визначено, що за функціональним призначенням суб'єкти інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності поділяються на: забезпечувальні (банки, страхові компанії, посередники тощо); підтримуючі (фонди підтримки підприємництва, торгово-промислові палати, асоціації, комітети, бізнес-інкубатори, освітні заклади тощо); контролюючі (державні органи тощо), регулюючі (міжнародні урядові та неурядові організації).

Основними функціями інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності є: брокерська; інформаційна; консультативна; девелоперська; промоутерська; контролююча; організаційна.

В ході дослідження було визначено основні складові елементи формування інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору (рис. 1).

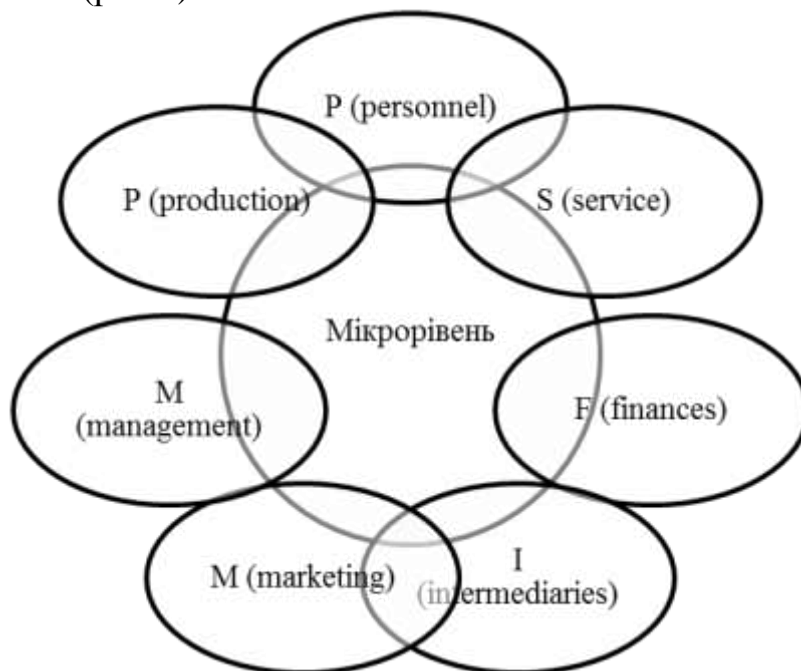
Рисунок 1 – Складові інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств

Вважаємо, що оцінку інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності слід здійснювати на макро-, мезо- та мікрорівнях. Для оцінки інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності на макро- і мезорівнях нами розроблено CCLIMSIBT-аналіз, який дає можливість виявити перелік та відсоткове значення впливу факторів зовнішнього середовища. CCLIMSIBT-аналіз ставить за мету виявити ті фактори, які найбільше впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, а також передбачити їх динаміку.

CCLIMSIBT-аналіз нами представлений наступним чином: С (customs) - митне забезпечення; С (consulting) - консалтингове забезпечення; L (legal) - правове забезпечення; I (information analysis) - інформаційно-аналітичне забезпечення; М (marketing) - маркетингове забезпечення; S (staffing) - кадрове забезпечення; І (insurance) - страхове забезпечення; В (banking) - банківське забезпечення; Т(transport)- транспортне забезпечення.

Що стосується мікрорівня, то вважаємо за доцільне використовувати PPSFIM-аналіз (рис.2).

Рисунок 2 – PPSFIM-аналіз оцінки інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності на мікрорівні

Запропоновані методи базуються на експертному значенні і у кінцевому результаті мають кількісну оцінку впливу, враховують вплив окремих факторів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, взаємозалежність між факторами та встановлюють їх пріоритетність.

У другому розділі «Аналіз інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств» наведено результати оцінки бізнес-середовища суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України, визначені особливості розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, охарактеризована діяльність основних суб'єктів інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання Миколаївської області.

Одним із важливих для оцінки бізнес-середовища суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності є звіт Doing Business, який опубліковує Світовий банк. Згідно цього звіту Україна у 2015 р. увійшла в топ-100, зайнявши 83 позицію (проти 96 місця у 2014 р. 112 місця у 2013 р.) .

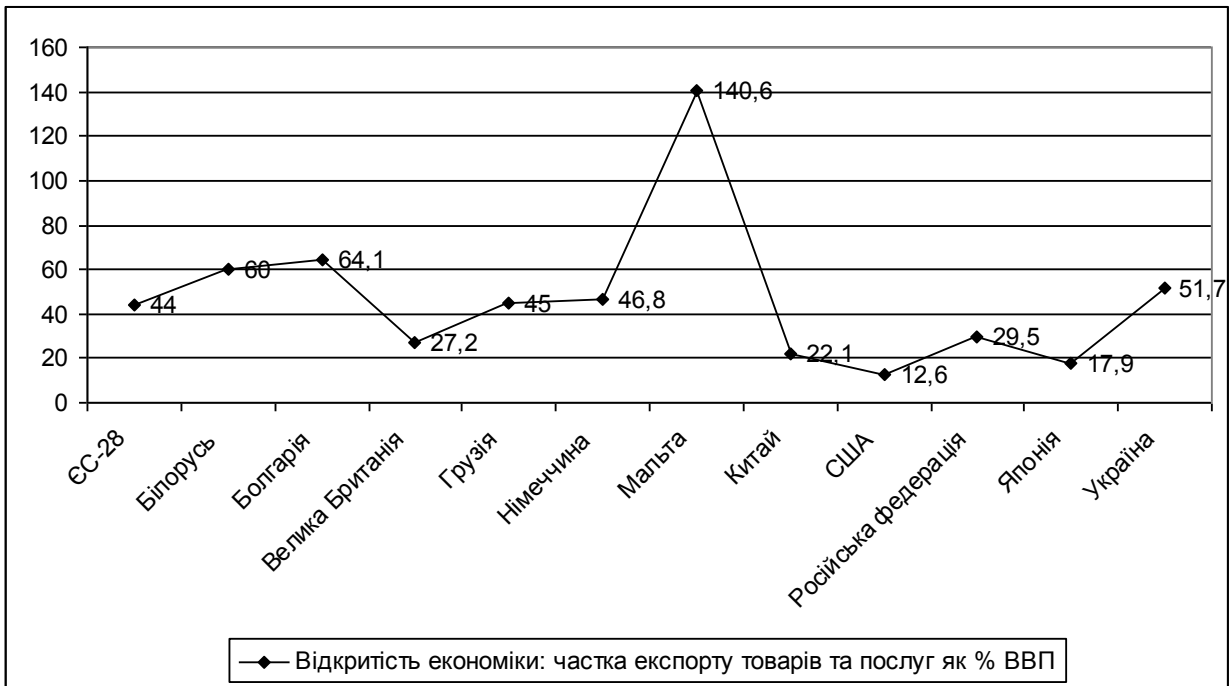
Ряд поліпшень в бізнес-середовищі України відбулися в системі спрощення процесу сплати податків для підприємств, завдяки введенню електронної системи подання декларацій та сплати єдиного соціального податку (табл.1).

Таблиця 1 Критерії визначення рівня ведення бізнесу в Україні, балів*

Критерії	Роки			2015 р. у % до 2014р.
	2013	2014	2015	
Легкість ведення бізнесу (1-189), місце	112	96	83	-13
Відкриття бізнесу (місце):	47	76	30	-46
- віддаленості економіки від найкращих характеристик (1-100)	87,34	87,35	98,88	11,53
Отримання дозволів на будівництво(місце):	41	70	140	70
- віддаленості економіки від найкращих характеристик (1-100)	62,92	75,29	61,36	-13,93
Доступ до електроенергії (місце):	172	185	137	-48
- віддаленості економіки від найкращих характеристик (1-100)	52,04	32,65	54,84	22,19
Реєстрація нерухомості (власності) (місце):	97	59	61	2
- віддаленості економіки від найкращих характеристик (1-100)	68,21	74,82	69,44	-5,38
Отримання кредиту (місце):	13	17	19	2
- віддаленості економіки від найкращих характеристик для отримання кредиту (0-100)	87,5	75	75,0	0
Захист прав інвесторів (місце) :	128	109	88	-21
- віддаленості економіки від найкращих характеристик для оцінки захисту прав інвесторів (0-100)	40,0	48,33	53,33	5
Сплата податків (місце) :	164	108	107	-1
- віддаленості економіки від найкращих характеристик для сплати податків (0-100)	54,88	70,33	70,96	0,63
Міжнародна торгівля (місце) :	148	154	109	-45
- віддаленості економіки від найкращих характеристик для міжнародної торгівлі (0-100)	53,44	53,96	63,72	9,76
Виконання контрактів:	45	43	98	55
- віддаленості економіки від найкращих характеристик для виконання контрактів (0-100)	66,25	66,25	57,11	-9,14
Подолання неплатоспроможності (місце) :	162	142	141	-1
- віддаленості економіки від найкращих характеристик для подолання неплатоспроможності (0-100)	27,85	31,17	31,05	-0,12

*Джерело: офіційний сайт Світового банку.

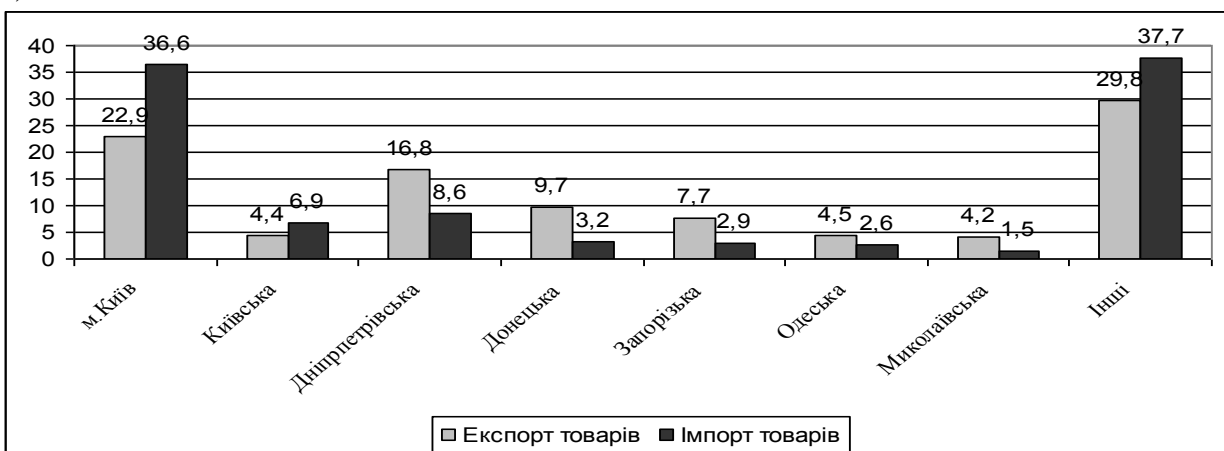
Економіка України є достатньо відкритою за показником відношення експорту товарів та послуг до ВВП, хоча й не відноситься до групи найбільш відкритих економік світу (рис. 3).

Рисунок 3 — Відкритість економіки зарубіжних країн (частка експорту товарів та послуг як % ВВП), 2015 р.

Економічний розвиток України суттєво залежить від стану світової економічної кон'юнктури, динаміки та масштабів змін, які відбуваються у світовому господарстві.

Регіони України мають різний за розмірами експортний потенціал, відповідно, значну диференціацію щодо частки експорту – вона коливається від майже 23 % до менш ніж 1 відсотку. Найактивніше здійснювали експортно-імпортні операції підприємства м.Киева, Дніпропетровської, Донецької, Київської, Запорізької, Одеської, Миколаївської та Харківської областей (рис. 4).

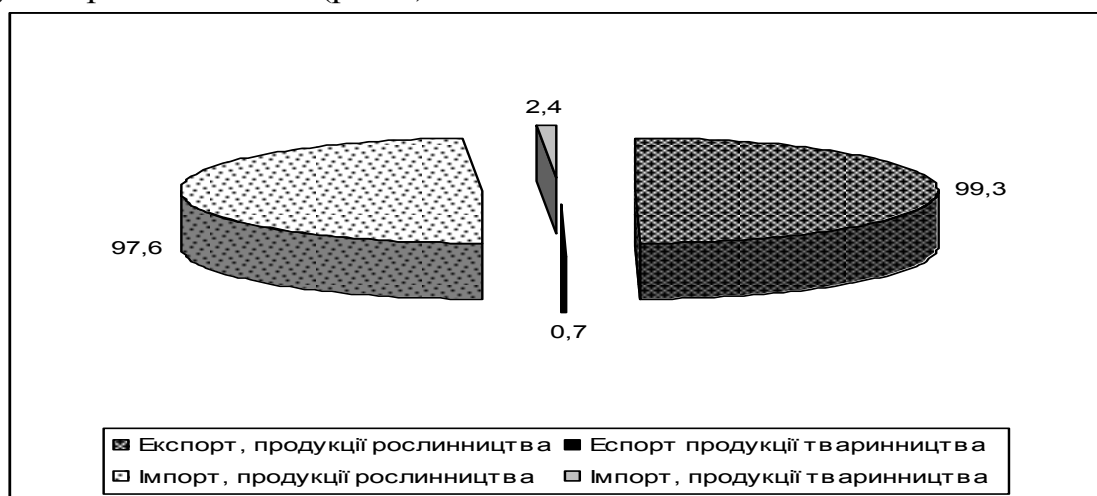
Рисунок 4 – Питова вага окремих регіонів України в загальному експорті - імпорті товарів у 2015 р., %

В національному експорті товарів найбільшою серед регіонів є частка м. Києва та Дніпропетровської області, яка в 2015 р. становила 22,9 % та 16,8% відповідно. Серед регіонів України зовнішня торгівля Миколаївщини утримувала середні позиції.

Частка продукції тваринництва в експортних поставках сільгосппродукції залишається малопомітною. У 2015р. на неї припало лише 0,7% проти 0,6% у попередньому році, а обсяг поставок склав 6 млн.дол. США проти 5,6 млн.дол. США. За 2015р. підприємствами області імпортовано сільгосппродукції на 11,8 млн.дол. США, що на 52,9% менше, ніж у 2014р., при цьому її частка в імпорті регіону знизилася з 4% до 2,1відсотки.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору економіки проаналізуємо на прикладі Миколаївської області. Так у 2015 р. її частка у загальнообласному експорті товарів становила 52,3%, що на 1,6 в.п. більше порівняно з 2014 р. та на 7,7 в.п. – з 2010р. Починаючи з 2014 р. в регіоні спостерігалася тенденція до поступового зниження експортних поставок сільгосппродукції.

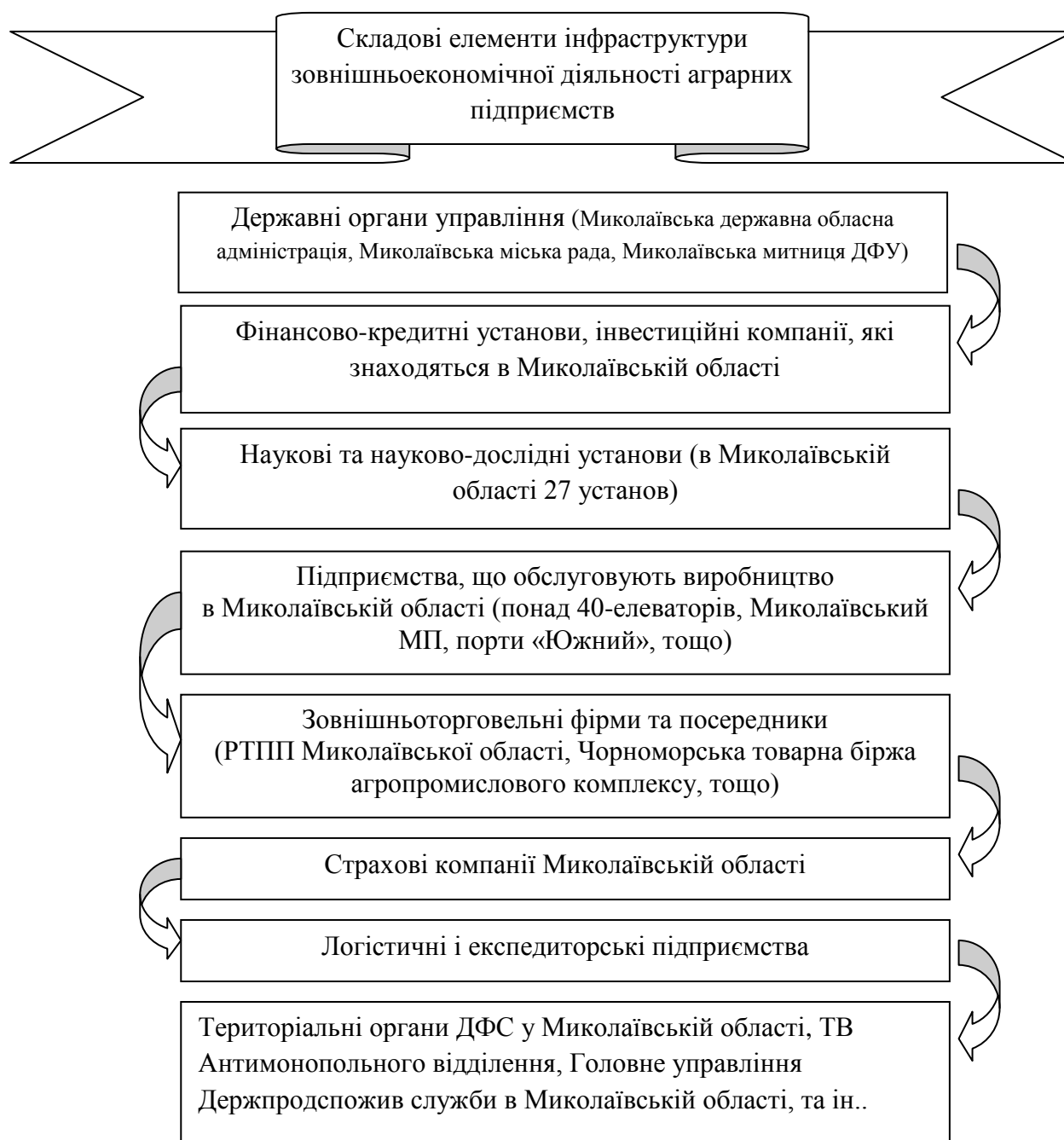
За даними Держмитслужби України, у 2015 р. підприємствами області експортовано різноманітної сільгосппродукції на суму 837,9 млн.дол. США, що на 10% менше, ніж у 2014 р. у порівняння з 2010 р. – на 17,7% більше. Практично весь експорт сільгосппродукції Миколаївської області визначила продукція рослинництва (рис.5).

Рисунок 5 – Структура зовнішньої торгівлі аграрних підприємств Миколаївської області у 2015 р., %

Практично весь імпорт сільгосппродукції 2015 р. визначила продукція рослинництва, на яку припало 97,6% проти 82,8% у 2014 р., а обсяг поставок скоротився на 44,4%, переважно за рахунок зменшення ввозу овочів, їстівних плодів та горіхів, і склав 11,5 млн.дол. США. Продукція тваринництва в імпорті 2015 р. склала 2,4% , у 2014 р. – 17,2 відсотки. При цьому обсяг поставок скоротився на 93,4%, за рахунок припинення ввозу м'яса та їстівних субпродуктів і склав 0,3 млн.дол. США.

Основні суб'єкти інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області зосереджені на рис. 6.

Рисунок 6 – Суб'єкти інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області

В дисертації обґрунтовано, що одним із основних суб'єктів інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності є Регіональна торгово-промислова палата Миколаївської області, місія якої передбачає створення ділового союзу, що об'єднує організації й підприємства з метою розвитку регіону й інтеграції його у світову економічну систему, що надає унікальний комплекс послуг, необхідних для успішного ведення бізнесу. Розглянемо структуру послуг, які надає Регіональна торгово-промислова палата Миколаївської області (табл. 2).

Таблиця 2 Послуги Миколаївської Регіональної торгово-промислової палати, одиниць

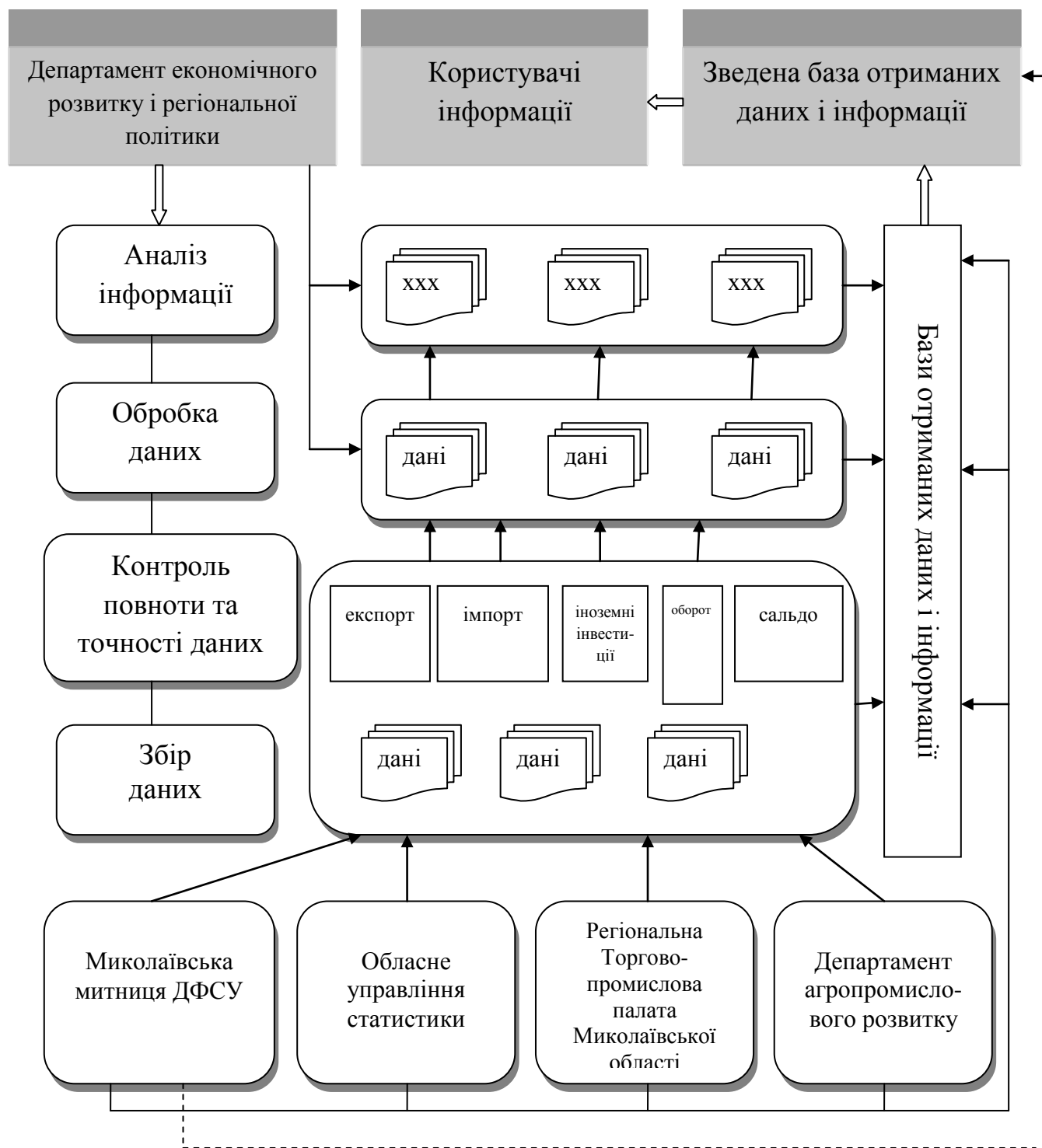
Послуги	2014 р.	2015 р.	Відхилення (+,-)
Сертифікат походження товарів	10630	10977	347
Оформлення митних документів	609	2203	1594
Видача експертних висновків	75	75	0
Листи-переклади	1200	862	-338
Товарознавча експертиза	1766	2433	667
Оцінка майна	808	739	-69
Інформаційні послуги	231	147	-84
Свідоцтво на присвоєння ідентифікаційного коду	683	264	-419
Навчальні семінари	23	37	14

Найбільш поширенішими послугами торгово-промислової палати є видача сертифікатів походження товарів та товарознавча експертиза. Слід зазначити, що в 2015 р. особливого розвитку набула така послуга, як оформлення митних документів та проведення семінарів.

У третьому розділі «**Стратегічні орієнтири формування архітектури інфраструктурного забезпечення ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств**» сформовано систему управління інфраструктурним забезпеченням ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності на макро- та мезорівнях, обґрунтовано доцільність використання електронних елементів в організації зовнішньоекономічної діяльності на аграрних підприємствах та взаємовідносин з основними суб'єктами її інфраструктурного забезпечення.

З метою вдосконалення управління інфраструктурним забезпеченням ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області обґрунтовано доцільність створення єдиного регіонального центру координації зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Завдяки функціонування центру виробники аграрної продукції одержать значну економію часу та фінансових ресурсів на проведення інформаційних та маркетингових заходів, матеріально-технічного забезпечення, можливість стратегічно правильно і вчасно орієнтувати виробництво потреби зовнішнього ринку.

Моніторинг зовнішньоекономічної діяльності – це постійно здійснюваний комплексний нагляд за розвитком зовнішньоекономічної діяльності регіону, дослідження і оцінка її стану і розвитку. Схема проведення моніторингу зовнішньоекономічної діяльності в Миколаївській області зображена на рис. 7.

Рисунок 7 – Схема проведення моніторингу зовнішньоекономічної діяльності в Миколаївській області

Вважаємо, що головну і координуючу роль у проведенні моніторингу повинен здійснювати Департамент економічного розвитку та регіональної політики Миколаївської облдержадміністрації. Крім нього, для участі в цьому процесі слід залучати такі органи, як: Миколаївська митниця Державної фіскальної служби України; Департамент агропромислового розвитку Миколаївської облдержадміністрації; Управління статистики в області; Регіональна торгово-промислова палата Миколаївської області; Регіональний фонд підтримки підприємництва в Миколаївській області; Миколаївський

національний аграрний університет; Союз-об'єднання сільгосптоваровиробників Миколаївської області.

Електронна комерція в аграрній сфері – це модель, яка включає віртуальне співробітництво у процесі постачання, вирощування, реалізації, зберігання і переробки продукції, здійснення замовлень та платежів за продукцію і послуги, розповсюдження інформації про конкурентні переваги сільськогосподарської продукції.

Для визначення ефективності електронної комерції в аграрній сфері розроблено для впровадження у ТОВ «С-Росток» Миколаївської області модель власного бізнесу, тобто електронної сторінки лише у рекламних цілях (табл. 3).

Таблиця 3 Економічні показники впровадження моделі електронної торгівлі у ТОВ «С-Росток», грн

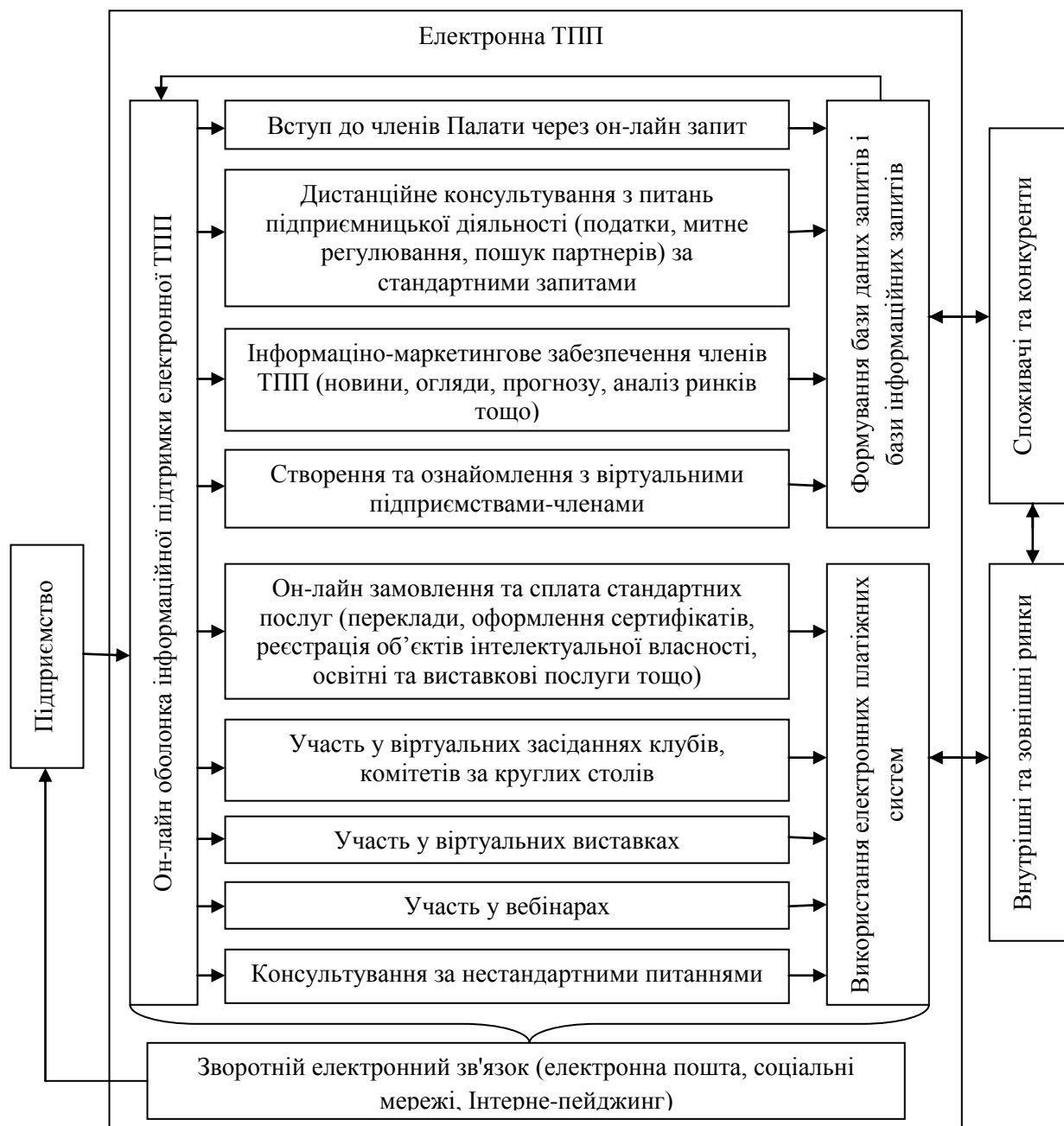
Показники	Вартість, всього	У % до загальних витрат
Витрати на створення електронної сторінки – всього	5600	26,6
у т.ч.		
- розробка електронного магазину та служби підтримки	2000	9,5
- створення дизайну	1000	4,8
- публікація текстів і прайсів	1250	5,9
- розробка механізму пошукового запиту та реєстрація у каталогах	1350	6,4
Витрати на організацію електронної торгівлі - всього	15450	73,4
у т.ч.		
- оплата домену	500	2,4
- оплата хостингу	800	3,8
- оплата обслуговування електронної системи банком	750	3,6
- реклама у Google	4000	19,0
- реклама у Yandex	3500	16,6
- оплата праці	1300	6,2
- вартість устаткування	3500	16,6
- амортизація	550	2,6
- господарські і адміністративні витрати	300	1,4
- інші витрати	250	1,2
Разом	21050	100,00
Дохід від реклами постачальників	12500	X
Дохід від електронної реалізації інформації	1500	X
Додаткова виручка від реалізації продукції через Інтернет	38700	X
Прибуток від електронної торгівлі	31650	X
Рентабельність,%	150,4	X

Таким чином, впровадження електронної комерції дозволить зарекомендувати себе на зовнішньому та збільшити свою частку реалізації на

внутрішньому ринках.

Електронна торгово-промислова палата має забезпечити можливість налагодження безпосереднього контакту між підприємцями і її центральним ресурсом через он-лайн сервіси, що надасть можливість: отримувати необхідну інформацію; безпосередньо на сайті подати документи на вступ до торгово-промислової палати; звернутися з будь-яким питанням; замовити і одержати консультації за всіма послугами, що надаються; оформити заявку та взяти участь у виставці, конференції, семінарі; пройти навчання; замовити необхідні документи; сплатити за послуги засобами електронних платежів тощо (рис. 8).

Рисунок 8 – Взаємодія аграрних підприємств з електронною торгово-промисловою палатою

Обґрунтовано доцільність для аграрних підприємств (ТОВ «С-Росток» Миколаївського району) у сфері управління інфраструктурним забезпеченням розвитку зовнішньоекономічної діяльності використання: пакету програм «ЗЕД» компанії «СТМ»; програмного забезпечення «Управління контрактами» компанії Syscom (Великобританія); бази даних АУМА; процедуру Due Diligence (Дью Ділідженс) (дає можливість сформувати об'єктивне уявлення про нового контрагента).

Для ТОВ «С-Росток» з метою активізації зовнішньоекономічної діяльності нами запропоновано використовувати: умову поставки EXW (покладає мінімальні обов'язки на продавця, і покупець має нести всі витрати й ризики у зв'язку з перевезенням товару від підприємства продавця до місця призначення); документарний акредитив з метою зменшення ризику неотримання оплати (експортер) і невідповідність поставленого товару заявленому (імпортер); логістичний підхід, що дозволить збільшити прибуток сільськогосподарських підприємств за рахунок скорочення внутрішньофірмових витрат на виконання логістичних активностей, покращити умови зберігання продукції, підвищити продуктивність транспортного процесу, забезпечити високу гнучкість і оперативність поставки продукції замовника, знизити собівартість продукції тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення важливої науково-практичної проблеми – обґрунтування теоретичних та методичних засад, розробка практичних рекомендацій щодо формування інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Результати дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки та пропозиції:

1. На основі вивчення наукової літератури нами запропоновано зовнішньоекономічну діяльність аграрних підприємства визначати як сукупність видів діяльності суб'єктів господарювання, що виникають внаслідок взаємодії із зарубіжними контрагентами як на території України, так і за її межами, з метою ефективного використання переваг міжнародного поділу праці.

2. Встановлено, що інфраструктурне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності – це сукупність суб'єктів, що здійснюють прямий та опосередкований вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, а також забезпечують процес товаропросування від продавця до покупця на зовнішньому ринку. Основними функціями інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності є: брокерська; інформаційна; консультативна; девелоперська; промоутерська; контролююча; організаційна. Визначено, що за функціональним призначенням суб'єкти інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності поділяються на: забезпечувальні (банки, страхові компанії, посередники тощо); підтримуючі (фонди підтримки підприємництва, торгово-промислові палати,

асоціації, комітети, бізнес-інкубатори, освітні заклади тощо); контролюючі (державні органи тощо), регулюючі (міжнародні урядові та неурядові організації).

3. Оцінку інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності слід здійснювати на макро-, мезо- та мікрорівнях. Для оцінки інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності макро- і мезорівнях нами розроблено SSLIMSIBT-аналіз. Що стосується мікрорівня, то вважаємо за доцільне використовувати PPSFIM-аналіз. Запропоновані методи базуються на експертному значенні і у кінцевому результаті мають кількісну оцінку впливу, враховують вплив окремих факторів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, взаємозалежність між факторами та встановлюють їх пріоритетність.

4. В 2015 р. Україна увійшла в топ-100 рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business-2015 р., піднявшись на 16 позицій і зайнявши 96 місце. Ряд поліпшень в бізнес-середовищі України відбулися в системі спрощення процесу сплати податків для підприємств, завдяки введенню електронної системи подання декларацій та сплати єдиного соціального податку. Після проведеного дослідження зовнішнього бізнес-середовища нами виділено основні фактори, які негативно впливають на зовнішньоекономічну діяльність аграрних підприємств: низькі міжнародні рейтинги; урбанізація; корупція; низькі темпи реформування; міграція сільського населення; негативний інвестиційний клімат; державна підтримка галузі.

5. За даними Держмитслужби України, у 2015 р. підприємствами Миколаївської області експортовано різноманітної сільгосппродукції на суму 837,9 млн.дол. США, що на 10% менше, ніж у 2014 р. (у порівнянні з 2010 р. – на 17,7% більше). Питома вага сільгосппродукції у загальнообласному експорті товарів становила 52,3%, що на 1,6 в.п. більше у порівнянні з 2014 р. та на 7,7 в.п. – з 2010 року. Найбільша частка експортної продукції належить рослинництву. На протязі 2010–2015рр. питома вага сільгосппродукції у загальнообласному імпорті товарів коливалася від 1,4% до 4%, а найбільші поставки спостерігалися у 2013р. на суму 35,3 млн.дол. США, що на 34,7% перевищило поставки попереднього року. Імпорт продукції тваринництва в 2015 р. склав 2,4% (у 2014 р. – 17,2%).

6. Суб'єктами інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області є: державні органи управління (Миколаївська облдержадміністрація, Миколаївська митниця ДФУ); фінансово-кредитні установи; навчальні та науково-дослідні заклади (н-д, Миколаївський національний аграрний університет); транспортні організації; страхові компанії; громадські організації (Союз-об'єднання сільгосптоваровиробників, Фонд підтримки підприємництва); Регіональна Торгово-промислова палата Миколаївської області.

7. З метою вдосконалення управління інфраструктурним забезпеченням ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області обґрунтовано доцільність: створення єдиного регіонального центру координації

зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств та проведення моніторингу зовнішньоекономічної діяльності на рівні регіону (що дозволить: оцінити зовнішньоекономічні можливості регіону і рівень їх використання; визначити короткострокові, середньострокові і довгострокові цілі розвитку зовнішньоекономічної діяльності; розробити і відкоригувати програми розвитку експорту й імпортозаміщення, залучити іноземні інвестиції і технології; погодити стратегію розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону із загальнонаціональною; здійснити міжрегіональну координацію дій у зовнішньоекономічній сфері).

Сформовано стратегію інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Вважаємо, що метою запропонованих заходів є досягнення оптимального рівня ефективності зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств на основі врахування інтересів кожної групи учасників її інфраструктури.

8. Обґрунтовано доцільність для аграрних підприємств (ТОВ «С-Росток» Миколаївського району) у сфері управління інфраструктурним забезпеченням розвитку зовнішньоекономічної діяльності використання: електронної комерції; пакету програм «ЗЕД» компанії «СТМ»; програмного забезпечення «Управління контрактами» компанії Cyscom (Великобританія); бази даних АУМА; процедуру Due Diligence (Дью Ділідженс) (дає можливість сформувати об'єктивне уявлення про нового контрагента).

Враховуючи, що основною складовою інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності є Торгово-промислова Палата, нами доведена доцільність створення Електронної Торгово-промислової палати, як єдиної мережі організації, що здійснює комплексне інфраструктурне забезпечення підприємців.

9. Щодо удосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств та взаємовідносин з основними суб'єктами її інфраструктурного забезпечення, то на прикладі ТОВ «С-Росток» Миколаївського району нами доведено доцільність використання: умов EXW (покладає мінімальні обов'язки на продавця, і покупець має нести всі витрати й ризики у зв'язку з перевезенням товару від підприємства продавця до місця призначення); документарного акредитиву з метою зменшення ризику неотримання оплати (експортер) і невідповідність поставленого товару заявленому (імпортер); логістичного підходу, який дозволить збільшити прибуток підприємства за рахунок скорочення внутрішньофірмових витрат на виконання логістичних активностей, покращити умови зберігання продукції, підвищити продуктивність транспортного процесу, забезпечити високу гнучкість і оперативність поставки продукції замовника, знизити собівартість продукції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Садридін Р.С. Види та складові зовнішньоекономічної інфраструктури / Р.С.Садридін // Формування механізму сталого розвитку економіки: теорія та практика. – Дніпропетровськ: «ФООП Дробязко С.І.», 2014. – 438с. [124-125 с.] (включено до наукометричної бази РИНЦ).

2. Financial and economic security and accounting and analytical support in business : monograph / L.Kindratsra, K.Pavlov, L.Shapak, O.Yatsenko [et.al] ; edited by V.Yatsenko – “East West” Association For Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, Austria, 2016. –358p. [300-308 p.]

Особистий внесок: досліджено фінансове забезпечення соціальної інфраструктури в агропромисловому комплексі

Статті у наукових фахових виданнях України:

3. Новіков О.Є. Систематизація наукових поглядів щодо визначення сутності терміна «зовнішньоекономічна діяльність» / О.Є.Новіков, Р.Ш.Садридін // Вісник Хмельницького національного університету: – Хмельницький, 2014. – № 2. – (Економічні науки).

Т. 2. – 20. – С. 183–185.

Особистий внесок: систематизовано наукові погляди щодо визначення сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність».

4. Садридін Р.Ш. Теоретичний аспект менеджменту зовнішньоекономічної діяльності / Р.Ш.Садридін // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії – Полтава : ПДАА. – 2015. – № 2 (11). – (Економічні науки). – С. 231-235.

5. Садридін Р.Ш. Роль Миколаївської регіональної торгово-промислової палати у розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств / Р.Ш.Садридін // Вісник Черкаського університету – Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. –2015. – № 33 (366). – (Економічні науки). – С. 116-121.

6. Садридін Р.Ш. Тенденції та особливості розвитку зовнішньої торгівлі аграрних підприємств Миколаївської області / Р.Ш.Садридін // // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2015. – Вип. 4. – С. 58-67.

7. Садридін Р.Ш. Інфраструктура зовнішньоекономічної діяльності: теоретичний аспект / Р.Ш.Садридін // Вісник Черкаського університету – Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. – 2016. – № 1. – (Економічні науки). – С. 104-114.

Праці, що додатково відображають результати дисертації:

Препринти:

8. Садридін Р.Ш. Теоретико-методичні аспекти розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів аграрного сектору економіки / Р.Ш.Садридін. – Миколаїв : Видавничий відділ МНАУ, 2016. – 36с. –

(Препринт / Миколаївський національний аграрний університет; Видавничий відділ МНАУ 2016).

Матеріали конференцій:

9. Садридін Р.Ш. Стратегічні напрями формування інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області / Р.Ш.Садридін // зб. тез наук. робіт учасників Міжн. наук.-практ. конф. [Перспективи економічного зростання та інноваційного розвитку країн] (Одеса, 18-19 квіт. 2014 р.) / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку. У 3-х частинах. – О. : ЦЕДР, 2014. Ч.2. – С. 60-62.

10. Садридін Р.Ш. Розвиток аграрного сектору економіки Миколаївської області в контексті євроінтеграційних перспектив / Р.Ш.Садридін // матеріали Міжн. наук.-практ. конф.[Ринкові економічні механізми сталого розвитку: інноваційне та фінансове забезпечення] (Дніпропетровськ, 9-10 трав. 2014 р.) / Національний гірничий університет. – Дніпропетровськ : Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 81-84.

11. Садридін Р.Ш. Теоретичне узагальнення поняття «підприємницьке середовище» / Р.Ш.Садридін // зб. матеріалів VIII Міжн. наук.-практ. конф. [Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання] (Київ, 27 черв. 2014 р.). – К. : Наук. парк КНЕУ, 2014. – С. 186-188.

12. Sadridinov P. Establishing of efficient microenvironment components of agricultural enterprise as a subject of foreign economic activity / P. Sadridinov // сб. докладами III Межд. науч. конф. [Украина – Болгария – Европейский Союз: современное состояние и перспективы] (Варна, 11-17 сент. 2014 р.). Т 1 – Херсон : Издательство «Наука и экономика», 2014. – С. 46-48.

13. Новіков О.Є. Експорт продукції овочівництва: моніторинг та основні перешкоди розвитку / О.Є.Новіков, Р.Ш.Садридін // матеріали Міжн. наук.-практ. конф., присвяченої 30-річчю Миколаївського національного аграрного університету [Аграрна наука–освіта – виробництво: сучасний стан, проблеми та перспективи інтеграції] (Миколаїв, 12-14 лист. 2014 р.) / М-во аграр. політики та продовольства, МНАУ. – Миколаїв, 2014. – С. 61-62. *Особистий внесок: визначено основні перешкоди розвитку експорту продукції овочівництва.*

14. Садридін Р.Ш. Необхідність розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств / Р.Ш.Садридін // зб. тез Всеукр. наук.-практ. інтернет - конф. [Актуальні проблеми менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств України в контексті євроінтеграційних процесів] (Миколаїв, 28 жовт. 2015 р.). – Миколаїв : МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2015. – С. 137-140.

15. Садридін Р.Ш. Роль регіональної торгово-промислової палати у розвитку середнього та малого підприємництва / Р.Ш.Садридін // матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю [Теоретичні та прикладні аспекти розвитку аграрного бізнесу України] (Тернопіль, 28 жовт. 2015 р.). – Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка», 2015. – С. 216-217.

16. Садридін Р.Ш. Суб'єкти бізнес - інфраструктури

зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області / Р.Ш.Садридінюв // матер. Міжн. наук.-практ. конф. [Економіка і менеджмент: сучасні трансформації в епоху глобалізації] (Литва, Клайпеда 29 січ. 2016 р.). – Klaipeda : Baltija Publishing, 2016. – С. 92-95.

17. Садридінюв Р.Ш. Регіональні особливості зовнішньої торгівлі підприємств аграрного сектора економіки / Р.Ш.Садридінюв // матер. Міжн. наук.-практ. конф. [Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати] (Словакия, Братислава, 14-19 берез. 2016 р.). – К : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2016. – С. 82-83.

АНОТАЦІЯ

Садридінюв Р.Ш. Інфраструктурне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2016.

У дисертації наводиться авторське бачення поняття інфраструктурне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Визначено основні функції (брокерська; інформаційна; консультативна; девелоперська; промоутерська; контролююча; організаційна), суб'єкти (спеціалізовані недержавні установи, підприємства, міжнародні та державні інституції), складові (митне, маркетингове, інформаційно-аналітичне, кадрове, страхування, правове, банківське, транспортне, консалтингове) інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Обґрунтовано доцільність здійснення оцінки інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності на макро- і мезорівнях з використанням SCLIMSIBT-аналізу, на макрорівні – PPSFIM-аналіз.

У дисертаційному дослідженні наведено результати оцінки бізнес-середовища суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України, визначені особливості розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, охарактеризована діяльність основних суб'єктів інфраструктурного забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання Миколаївської області.

Сформовано систему управління інфраструктурним забезпеченням ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності на макро- та мезорівнях, обґрунтовано доцільність використання електронних елементів удосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств та взаємовідносин з основними суб'єктами її інфраструктурного забезпечення.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, аграрні підприємства, інфраструктура, інфраструктурне забезпечення, інфраструктурне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

АННОТАЦИЯ

Садридинов Р.Ш. Инфраструктурное обеспечение развития внешнеэкономической деятельности аграрных предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Николаевский национальный аграрный университет, Николаев, 2016.

В диссертации приводится авторское видение понятия инфраструктурное обеспечение развития внешнеэкономической деятельности. Определены основные функции (брокерская; информационная; консультативная; девелоперская; промоутерская; контролирующая; организационная), субъекты (специализированные негосударственные учреждения, предприятия, международные и государственные институции), составляющие (таможенное, маркетинговое, информационно-аналитическое, кадровое, страхование, правовое, банковское, транспортное, консалтинговое) инфраструктурного обеспечения внешнеэкономической деятельности.

Обоснована целесообразность осуществления оценки инфраструктурного обеспечения развития внешнеэкономической деятельности на макро- и мезоуровне с использованием CCLIMSIBT-анализа, на макроуровне – PPSFIM-анализ.

В диссертационном исследовании приведены результаты оценки бизнес-среды субъектов внешнеэкономической деятельности Украины, определены особенности развития внешнеэкономической деятельности аграрных предприятий, охарактеризована деятельность основных субъектов инфраструктурного обеспечения развития внешнеэкономической деятельности субъектов хозяйствования Николаевской области.

Сформирована система управления инфраструктурным обеспечением эффективного развития внешнеэкономической деятельности на макро- и мезоуровне, обоснована целесообразность использования электронных элементов совершенствования организации внешнеэкономической деятельности аграрных предприятий и взаимоотношений с основными субъектами ее инфраструктурного обеспечения.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, аграрные предприятия, инфраструктура, инфраструктурное обеспечение, инфраструктурное обеспечение внешнеэкономической деятельности.

SUMMARY

Sadridinov R.SH. Infrastructure Providing of Agricultural Enterprises' Foreign Economic Activity Development. - Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by economic activity). - Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, 2016.

Author deals with the topical issue of formation of infrastructure providing of agricultural enterprises' foreign economic activity development. After all, this issue

largely determines the possibilities of Ukrainian economic entities to integrate into the world economy as well as the attractiveness of the country to cooperate with foreign partners.

The thesis provides the author's vision of providing infrastructural concept of foreign economic activity development. According to the author, it is a set of economic operators that have a direct and indirect impact on the development of foreign economic activity, as well as provide commodity promotion process from the buyer to the seller on the international market. The basic functions of providing infrastructure of foreign economic activity (brokerage, informational, consulting, developing, promotional, controlling, organizational) are defined.

The study identified the main subjects of infrastructural providing of foreign economic activity of agricultural enterprises (specialized private enterprises, individual enterprise infrastructure, international, regional institutions, state institutions).

The author studied the main components of the infrastructure provision of foreign economic activity of agricultural enterprises (customs, marketing, information and analysis, human resources, insurance, legal issues, banking, transport, consulting).

The expediency of the evaluation of infrastructure to ensure the development of foreign economic activity at the macro, regional and micro levels was grounded. To assess the infrastructure provision of foreign economic activity at the macro- and regional level was developed CCLIMSIBT analysis. As for the micro-level, we consider using of the PPSFIM-analysis as appropriate. The methods are based on the expert value and ultimately have a quantitative impact assessment, taking into account not only the impact of individual factors on the development of foreign economic activity of agricultural enterprises, but also the relationship between factors. Also they determine its priority.

The thesis shows results of evaluation of the business environment of Ukrainian foreign economic activity, and in particular, peculiarities of foreign economic activity of agricultural enterprises; describes the activities of basic subjects of infrastructure providing of development of the foreign economic activity of Mykolayiv region agricultural enterprises.

In order to improve management infrastructure providing the effective development of foreign economic activity of Mykolayiv region, expediency of creating a single regional center for coordination of foreign economic activity of agricultural enterprises was grounded. Due to the Center operations, agricultural producers will receive significant savings in time and financial resources for information and marketing activities, logistical support, the ability to orient production strategically properly and timely to the needs of foreign markets.

The feasibility of foreign economic activity monitoring, whose purpose is to systematize foreign economic activity of the region and its analysis in order to determine the current and future trends of this area, was emphasized. It was established that the primary role in coordinating and monitoring should carry out the Department of the Economic Development and Regional Policy of the Mykolayiv Regional State Administration. Besides it, also should be involved the following

agencies: Mykolayiv Customs of the State Fiscal Service of Ukraine; Department of Agricultural Development of Mykolayiv Regional Administration; Office of Statistics of Mykolayiv region; Mykolayiv Regional Chamber of Commerce; Regional Fund for Entrepreneurship in Mykolayiv region; Mykolayiv National Agricultural University; Mykolayiv region Agricultural Producers Association.

To determine the effectiveness of e-commerce in agriculture only for promotional purposes was developed exclusive business model, i.e. electronic pages, for implementation of LLC "S-Rostok", situated in the Mykolayiv region.

The role of electronic chamber of commerce in the development of foreign trade was defined. The algorithm of interaction of agricultural enterprises with e-Chamber of Commerce was developed.

Was grounded the necessity of using for agricultural enterprises – foreign economic operators (LLC "S-Rostok", Mykolayiv region) in the area of infrastructure provision of foreign economic activity the followings: e-commerce in foreign economic activity; software package "ZED" (by "STM" company); software "Contract Management" (Cyscom company, UK); AUMA Database; Due Diligence procedure (makes it possible to form an objective view of the new contractor).

In order to promote foreign economic activity of LLC "S-Rostok", we suggested: use EXW condition (imposes minimum obligations on the seller and the buyer has to bear all costs and risks involved in taking the goods from the seller enterprise to the destination point); documentary credits to reduce the risk of non-payment (exporter) and the claimed discrepancy of the delivered goods (the importer). It is a classic form of payment in international business, based on a commitment of the issuing bank to make payment when bringing it appropriate documents that meet the letter of credit; logistics approach that will get pretty strong positive effects, including increased mass of profits of agricultural enterprises by reducing in-house cost of meeting logistics activities, improve the conditions of storage, improve performance of the transport process, provide flexibility and speed product delivery to customer, reduce production costs, etc.

Key words: foreign economic activity, agricultural enterprises, infrastructure, infrastructure provision, infrastructure providing of foreign economic activity.